

Levende Talen in de branding

levende
talen

Het heeft er een tijdlang naar uitgezien, dat de VLLT als één van de 80 aangesloten categorale bonden bij de CMHF de leden zou oproepen voor een algemene stakingsdag om de regering ertoe te bewegen het beleid ten aanzien van de WAO, WW en bestaande regelingen als FPU, pre-pensioen en levensloopregeling sociaal te houden. De grote manifestatie op 2 oktober op het Museumplein in Amsterdam was een belangrijk signaal. De stakingsoproep heeft wel een aantal weken op de website van de Vereniging gestaan. Door het sluiten van het sociaal akkoord op 6 november is de geplande stakingsdag van 16 november overbodig geworden.

Het sluiten van het sociaal akkoord is niet alleen vanwege de inhoud prima. Het betekent ook dat de leden van VLLT, leraren in de schoolpraktijk, geen individueel besluit hoeven te nemen over de vraag of zij de leerlingen voor één dag in de steek laten teneinde betere arbeidsvoorwaarden af te dwingen voor de resterende tijd van hun loopbaan. Docenten staken immers liever niet!

Op de Landelijke Studiedag van 6 november werden de Europese talenlabels uitgereikt aan projecten die de Europese dimensie in het talenonderwijs vormgeven en op deze wijze vernieuwing van het talenonderwijs bevorderen. Hierover in de volgende aflevering van LTM meer. In dit nummer is er aandacht voor Europa door de

impressie van de EU-conferentie over het talenonderwijs in oktober in Scheveningen. Op deze conferentie werd het belang van goed moedertaalonderwijs benadrukt naast het leren van twee andere Europese talen, om te beginnen de talen van de bureaus. De VLLT heeft in dit proces een belangrijke rol in de communicatie tussen de docenten met hun schat aan praktijkervaring en de overheid met de ondersteunende instellingen zoals het Europees Platform.

Tenslotte. Wij vinden het heel jammer, dat wij zo kort na de veelbelovende gesprekken met Ina de Weert als nieuwe hoofdredacteur van *Levende Talen Magazine* alweer afscheid van haar nemen. Er bleken in de praktijk van het persklaar maken van de kopij te veel verschillen van inzicht te zijn over de opzet en de taakverdeling ten aanzien van de inhoud en de vormgeving van het magazine. Het bestuur vond en vindt het zijn verantwoordelijkheid te kiezen voor de continuïteit van het magazine. Met het oog op deze continuïteit werkt het bestuur aan een goede vervulling van de vacature van hoofdredacteur van *Levende Talen Magazine*. Dit gebeurt uiteraard opnieuw in nauw overleg met de redactie.

Rients Miedema, voorzitter VLLT

Foto: Esther Peze

Interview met Francis Staatsen Moderne vreemde talen in de onderbouw, een nieuwe editie

In juni 2004 legde Francis Staatsen de laatste hand aan *Moderne vreemde talen in de onderbouw*, de nieuwste en derde editie van het boek dat eerder uitkwam onder de titel *Moderne vreemde talen in de basisvorming*. Het boek staat standaard op de literatuurlijst van de lerarenopleidingen. De eerste editie kwam uit in 1994, als ondersteuning bij de vormgeving van de basisvorming voor de moderne vreemde talen. De zeer uitgebreid geformuleerde kerndoelen voor moderne vreemde talen vormden het uitgangspunt van deze editie.

De auteur is fulltime lerarenopleider aan de Archimedes Lerarenopleiding van de Hogeschool van Utrecht. Tot voor kort was zij ook werkzaam bij de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO), waar zij onder andere verantwoordelijk was voor de vakdossiers moderne talen. Esther Peze sprak met haar over haar boek, de nieuwe kerndoelen voor de onderbouw en vooral over het vreemde-talenonderwijs. Er valt nog veel te verbeteren aan het onderwijs in de moderne vreemde talen vindt Francis Staatsen.

Esther Peze

Waarin verschilt de nieuwe uitgave van de eerdere druk?
In de nieuwe druk zijn een aantal belangrijke dingen veranderd. Om te beginnen is er niet langer meer sprake van de basisvorming maar van de onderbouw. Waar we voorheen voor de moderne vreemde talen een hele reeks kerndoelen hadden is nu nog maar een voorlopig setje van acht kerndoelen alleen voor Engels overgebleven. Wel wordt er nog steeds een communicatief leerprogramma gevraagd. Dat was bij de oude kerndoelen ook zo, dus ik zag geen noodzaak om alles helemaal om te

gooien. Scholen hadden na de vernieuwingen in 1998 al veel meer vrijheid gekregen, en dat hebben ze nu helemaal. Het boek geeft mogelijkheden om zowel in niveau als in soorten activiteiten te differentiëren.

Wel helemaal nieuw is het hoofdstuk Europees referentiekader en taalportfolio. In de nieuwe kerndoelen wordt het referentiekader genoemd, maar er waren natuurlijk al allerlei ontwikkelingen in die richting gaande. Verder is de inhoud geactualiseerd.

De uitgever heeft me helemaal vrijgelaten in de keus om de vorige versie gewoon weer opnieuw te drukken of om een nieuwe versie te schrijven. Zonder dat de regelgeving rondom de onderbouw al helemaal definitief is

vastgesteld heb ik toch voor een herziene versie gekozen, vooral vanwege de ontwikkelingen rondom referentiekader en taalportfolio. Dit boek heeft een eigen cyclus. We zijn in 1994 begonnen met de eerste editie, in 1998 kwam de tweede druk met de kerndoelen van nu. Nu was het tijd voor een derde druk, je zou deze versie kunnen zien als een tussenvorm tussen een complete en een tussentijdse herziening.

Wat vind je van de vernieuwde basisvorming?

Met mijn achtergrond als leerplanontwikkelaar vind ik de nieuwe, voorlopige, kerndoelen¹ een stap terug naar vaagheid. De oude kerndoelen waren heel duidelijk gericht op de vaardigheden, je kon eruit afleiden wat je in de klas moest doen. De doelen waren ook geformuleerd als 'de leerling kan', terwijl er nu gesproken wordt over 'de leerling leert'. En dat terwijl we willen aansluiten bij de Europese schalen waar juist 'can do statements' gehanteerd worden!

Je hoort vaak uitspraken als zou de basisvorming mislukt zijn. Je kunt kijken naar het geheel van alle vakken samen, of naar elk vak apart. De oorspronkelijke middenschoolplannen van Van Kemenade waren prachtig, maar er is door het politieke besluitvormingsproces zoveel water bij de wijn gedaan, dat er al weinig van was overgebleven. Toch hadden scholen de kans om een basisvorming te maken naar eigen inzicht per vak. Sommige scholen hebben dit ook heel goed opgepakt, maar anderen dachten dat ze klaar waren als ze de nieuwe leergangen zouden invoeren, want de uitgevers hadden er toch goed over nagedacht. Daarna kwamen ze erachter dat ze het boek niet uitkregen en beschouwden ze de hele zaak als mislukt, dat is jammer. Dat scholen nu zelf kunnen beslissen of vakken wel of niet gegeven worden vind ik een goede zaak: er zaten wel erg veel vakken in de basisvorming.

Voor de moderne vreemde talen vraag ik me wel af of je de vakinhoud met deze kerndoelen helpt. Vergelijk het maar met de tweede fase. Met een duidelijk eindexamenprogramma kun je plannen en weet je waar je heen moet, bovendien worden zo de niveaus wat duidelijker afgebakend. Met de oude kerndoelen kon je ook goed aan de leerlingen uitleggen wat er gedaan moest worden, nu is dat een stuk moeilijker geworden.

Overigens zijn deze nieuwe kerndoelen nog niet officieel aangenomen, er is er nog wel kritiek op. Ook is de positie van de andere moderne vreemde talen naast Engels nog niet erg duidelijk. Je vraagt je ook af hoe dat nu verder moet met de aansluiting naar de bovenbouw van havo/vwo, en of de eindtermen daar al net zo vaag

geformuleerd zullen worden. Ik maak me ook zorgen over het geringe aantal wekelijkse lessen dat er voor de vreemde talen is gereserveerd. Als reactie hierop krijg ik vaak te horen dat er vóór de invoering van de Mammoetwet ook maar weinig lessen voor de talen waren, maar toen hadden we nog geen communicatief onderwijs.

Hebben deze veranderingen ook gevolgen voor de dagelijkse lespraktijk?

Docenten zullen meer moeten gaan werken met het taalportfolio. Contact met *native speakers* is belangrijk, maar het moet voor de school wel organiseerbaar blijven. Het organiseren van tripjes naar het buitenland voor alle leerlingen is moeilijk, maar met e-mail-projecten kun je alles binnenshuis houden. Contact met de echte wereld van de vreemde taal, daar gaat het om. We moeten de leerlingen meer zelf verantwoordelijk maken voor hun eigen leertraject. We zouden meer moeten gaan werken met leerlingcompetenties; werken met eigentijdse teksten en web- en talenquests.²

Het taalportfolio is nog niet verwerkt in de leergangen, maar dat zal binnenkort wel komen. In de tussentijd kunnen docenten terecht op <www.europeestaalportfolio.nl> Elke leergang moet om de paar jaar met een nieuwe editie komen; teksten raken snel gedateerd en sluiten dan niet meer aan bij de belevingswereld van nu. De leergang *Stepping Stones* bijvoorbeeld is nu al aan de derde editie toe, en zo hoort het ook.

Aan de andere kant is het niet goed om de gekozen leergang te slaafs te volgen en te denken dat kost-wat-kost het boek uitmoet. De meeste leergangen bevatten zoveel oefeningen dat je gemakkelijk je eigen selectie kunt maken op basis van wat jij als docent wilt bereiken. Docenten moeten zich meer afvragen wat hun leerlingen nu echt nodig hebben. Selectie komt nog veel te weinig voor. De leergang mag geen keurslijf worden. Als docent kun je elke leergang in feite maken of breken door wat je ermee doet; alles staat of valt met de didactiek.

Is er een ideale onderbouwdocent?

Als docent moet je de leerlingen vooral veel laten doen in

de vreemde taal, en zelf niet te veel aan het woord zijn. Werk vooral niet te veel klassikaal, en besteed niet teveel aandacht aan de formele aspecten van de taal. Ik ben helemaal niet tegen grammaticaonderwijs, maar het moet op een zinvolle manier en op het juiste moment gebeuren en nooit een doel op zichzelf zijn. Besteed veel aandacht aan het uitbreiden en consolideren van de woordenschat. In heel veel leergangen komen woorden maar een of twee keer voor. Ik heb mijn studenten een keer een onderzoekje laten doen naar de frequentie van grammaticaoefeningen in vergelijking met oefeningen met vocabulaire in alle leergangen. De grammaticaoefeningen waren veruit in de meerderheid! Ik zou dit graag anders zien, met veel meer aandacht voor woorden, 'chunks' en 'lexical phrases'. Verder is uiteraard het principe doeltaal/voertaal belangrijk, leerlingen kunnen zoveel meer leren op deze manier. Zet de leergang die je gebruikt naar je eigen hand en besteed veel aandacht aan actuele dingen.

Wat is op het moment eigenlijk de positie van de andere moderne vreemde talen naast Engels?

De nieuwe kerndoelen gaan uit van Engels als wereldtaal, maar Frans en Duits moeten ook gegeven worden, je kunt die talen toch niet helemaal schrappen! Op de lagere vmbo niveaus zijn Frans en Duits al bijna verdwenen. Dat is erg jammer. Wat leerlingen aankunnen, hangt erg samen met wat je met ze doet: geen moeilijke

grammatica en rijtjes woorden, maar luistervaardigheid op hun eigen niveau en woordspelletjes. Je moet de leerlingen vooral het gevoel geven dat ze ook wat kunnen, de succeservaring speelt een belangrijke rol.

In het hoger onderwijs zag je de afgelopen jaren een trend van een afnemende belangstelling voor de talen Frans en Duits, ook bij de lerarenopleidingen. Ik vraag me af of dit komt omdat er een verwachting is van minder emloop of juist door de zwakkere positie op de middelbare school. Het zou aardig zijn om dit eens uit te zoeken, misschien iets voor Levende Talen?

De 'nieuwe' talen zoals Arabisch en Spaans kunnen nu ook op de basisschool gegeven worden, Engels is hier niet meer verplicht. Je kunt je afvragen in hoeverre dit modeverschijnselen zijn. Op dit moment is er veel belangstelling voor Turks en Marokkaans, maar als over een paar generaties de banden met het oude vaderland minder zijn geworden kan dat ook zo weer afnemen. De invoering van andere talen op de middelbare school is vaak een geldkwestie en hangt samen met rechtsposities en de beschikbare uren aantallen voor nieuwe docenten. Al met al vind ik de positie van de moderne vreemde talen in het huidige onderwijs nog steeds die van een ondergeschoven kindje.

Komt er over een paar jaar weer een nieuwe editie?

Ik ben nu blij dat het werk gedaan is. Ik ben wel erg benieuwd naar de toekomst en de nieuwe regelingen. Ik verwacht niet zo snel dat er een wezenlijk andere didactiek dan die van het communicatieve onderwijs zal komen, maar je weet maar nooit. Ik denk dat de nadruk steeds meer zal komen te liggen op zelfstandig leren. Ik hoop dat het onderwerp cultuur, dat toch hoort bij een taal en dat nu niet in de kerndoelen genoemd wordt, weer een meer prominente plaats zal krijgen. In een volgende editie gaan we misschien opnieuw kijken hoe je van de dan nieuwe kerndoelen naar een programma kunt gaan. Je moet dan natuurlijk ook weer naar de nieuwste leergangen om voorbeelden te zoeken. Momenteel wordt het boek veel op de lerarenopleidingen gebruikt. Ik heb minder zicht in hoeverre het ook verder in het veld gebruikt wordt. In elk geval moeten we wel actueel blijven.

Noten

1. Voor meer informatie over de kerndoelen zie <www.basisvorming.nl> en <www.vernieuwingbasisvorming.nl> .
2. Zie <www.talenquest.nl>.

Francis Staatsen, *Moderne Vreemde Talen in de Onderbouw: kerndoelen in de praktijk*, Amsterdam: Coutinho, 2004 (derde druk), 345 p. isbn